

UPPLÄNDSKA IDROTTSMINNEN

Nr 4 december 2021

Tema detta nummer

Leken med det **lackröda** nystanet

Vadderade kepsar istället för hjälmar. Lackröda virkade nystan. Varmklädd publik med portfölj för särskilt ändamål.

IFK Uppsala, Sirius, ESK, Skutskär, Vesta, Danmark, UNIK, Uppsala BoIS, Spillersboda. Vide, Wattholma, Söderfors, VP, m.fl. samt Studan-final och bandyfrukost på Uppsalas Vasa-slott.

Ordföranden har ordet

Året börjar så sakteliga närma sig sitt slut. Ett år som verkligen inte varit något annat år likt. Ni kära medlemmar har säkert känt en saknad av att vi inte kunnat träffas på några cafékvällar med intressanta föreläsare. Inte heller har vi kunnat göra några spännande resor till olika idrottsevenemang. Vi har dock genomfört ett fysiskt årsmöte sent omsider.

Efter många år så avgick Åke Nilsson ur vår styrelse. Åke har varit en verklig klippa. En som alltid ställde upp. Känner jag Åke rätt så kommer han vara en flitig gäst på våra kommande aktiviteter. Du är alltid välkommen Åke och tack för alla Dina år i styrelsen och för Ditt utvecklande arbete för vår förening.

Vi fick två nya mycket spännande namn in i vår styrelse. Det är Per Hansson och Svante Brinkhagen. Hälsar dem hjärtligt välkomna in i vår gemenskap. Pär och Svante presenteras lite utförligare på annan plats i detta nummer. Känner att det skall bli verkligen kul att få arbeta med er.

Vi står nu snart inför ett nytt spännande år som vi nu hoppas få komma igång på riktigt igen. Vi har redan börjat planera för en cafékväll i mars med Håkan Lundh och Erik Stenlund. Sedan planerar vi en kväll med Peter Gerhardsson och Marika Domanski – Lyfors senare under våren. Det är vad som gäller cafékvällar framöver.

När det gäller resor så planerar vi något riktigt spännande. En resa till Friends arena och ett VM kval i fotboll. Det blir inte lätt att få biljetter men vi skall göra vad vi kan för att kunna ordna detta. Vi håller alla tummar att vi lyckas få tag i några biljetter.

Sedan har jag personligen min önskeresa till Vålådalen. Kanske kan bli av i år. Allt är inte guld som glimmar brukar man säga. Har nu redovisat det positiva vi vill göra. En negativ sten har vi dock att brottas med och det gäller redan nu från årsskiftet. Vi har haft våra styrelsemöten och vårt förråd inhyrt i UIF-villan i Ekeby. Nu skall kåken kanske rivas och vi tvingas flytta vår verksamhet. Styrelsemöten kan vi alltid hitta plats för, det är inte prio ett, men att hitta plats för vårt förråd kan bli värre. Finns det någon medlem som har ett förråd som stor tomt eller känner någon som har det. Snälla Ni, hör av Er till någon av oss i styrelsen. Vi vet inte exakt idag hur stor yta vi behöver, men 10 hyllmeter är det minsta vi behöver.

Nu vill vi i vår styrelse önska Er alla ett Gott Slut och en riktigt God JUL och ett GOTT NYTT ÅR!

Vi ses på det nya spännande året 2022!

Upplands Idrottshistoriska Förening

Kansli: T.v. obestämd adress p.g.a. att kommunägda UIF-villan måste evakueras.

Postgiro: 81 82 34-7. Swish: 123 321 4905

Organisationsnummer: 802497-0405

Hemsida: www.laget.se/UPPLANDSIHF

Styrelse , organisation

- Ordförande: Lennart Bernström. Läby Österby 113, 755 92 Uppsala
Tel: 076-390 18 25. E-post: lennart.bernstrom@gmail.com
- Vice ordförande: Leif Wahlström. Utmarksvägen 4, 743 82 Bälinge
Tel: 070-879 18 05. E-post: leffe@ uppsala.mail.telia.com
- Kassör: Marianne Gustafsson. Sjungarbacksvägen 3, 743 82 Bälinge
Tel: 070-257 03 10. E-post: m-a.g@telia.com
- Sekreterare: Sten Johansson. Exarbyvägen 3, 748 96 Tobo
Tel: 070-584 99 78. E-post: gruselvis@gmail.com
- Ledamot: Per Hansson. Vallbygatan 16, 753 24 Uppsala
Tel: 070-323 21 22. E-post: plhansson@hotmail.com
- Ledamot: Lars-Gunnar Borg. Bokvägen 10, 755 50 Uppsala
Tel: 070-536 13 25. E-post: cykellasse45@gmail.com
- Ledamot: Mats Taxén. Tre kungars väg 3, 125 35 Älvsjö
Tel: 070-358 28 06. E-post: mats.taxen@telia.com
- Ledamot: Svante Brinkhagen. Svartbäcksgatan 43 E, 753 16 Uppsala
Tel: 070-639 11 29. E-post: svante.brinkhagen@gmail.com
- Adj. Ledamot Leif Nilsson. Oslogatan 79, 752 64 Uppsala
Tel: 070-358 15 56. E-post: leifnilsson2013@bredband.net
- Hedersordförande: Bernt Karlsson, Blekingev. 13. 757 58 Uppsala.
Tel: 070-253 08 28. E-post: bernt.karlsson@live.com
- Revisor: Lars Ivar Olsson. 073-322 07 60 olssonlarsivar41@gmail.com
- Revisorsuppleant: Karin Lamberg. 070-311 31 09
- Valberedning: Per Berlin. 0730-68 75 11
- Valberedning: Ingmar Jansson. 070-960 99 25

Bandy – ”leken med det lackröda nystanet”, eller ett annat smeknamn ”vinterns fotboll”

Vadderade kepsar istället för hjälmar. Lackröda virkade nystan och varmklädd publik med portfölj för särskilt ändamål.

Bandyn har alltid varit stor i Uppland och ett flertal föreningar har och har haft bandy i sitt idrottsutbud. Här är de några av de tidiga:

IFK Uppsala. IK Sirius. Enköpings SK. Skutskärs IF. IF Vesta. Danmarks IF. Uppsala Näs IK. Uppsala BoIS. Spillersboda IF. Wattholma IF. Söderfors GOLF. Vide BK.

Bandystaden Uppsala med finaler på Studan och bandyfrukost på Slottet.

Bandy, liksom många andra sporter, har genom tiderna genomgått många och lokala utvecklingsfaser där både regler och utrustning ändrats. I en del fall väldigt omfattande skillnader där vissa nationer – i synnerhet Ryssland, trots skillnaderna, envist hävdar att det är just där i deras hemland som sporten har sitt ursprung.

”Därmed tvistar de lärde” som ordspråket säger. Bevisligen har man lika länge spelat bandy i England utan att de finner anledning att hävda samma sak.

Den moderna bandyn är regelmässigt väldigt snarlik fotboll. Planstorlek, 11-manna. ineffektiv speltid 2x45 min, straffar och frislag, hörnor, utvisning, offside och även – en boll – fast mycket, mycket mindre.

Varningar och utvisning och dess färgade kort finns, men är lite annorlunda. Detta med rött och gult kort har ju ett ursprung från trafikljusen, men något grönt kort finns ju inte. Det gröna obefintliga kortet får nog gälla för alla spelare som sköter sig.

Svenska Landslaget 1907 = IFK Uppsala

Stående:

*Herbert Ekbon, Hans Lindman,
Sune Almqvist, Nils Andrén,
Melcher Sandelin.*

Mellanraden:

*Hilding Kjellman, Nils Howander,
Hilding Ångström.*

Främre raden:

*Sven Ågren, Adolf Cederström,
Karl Ågren.*

Dock har bandy lite annorlunda korttillämpning än fotboll. Gult gäller inte enskild spelare – utan hela laget. Rött är som i fotboll – in med dig i omklädningsrummet och skäms! Sen finns ett par kort till i bandy. Blått kort – utvisning 10 min för olika regelbrott och vitt kort – utvisning 5 min för mindre allvarliga regelbrott.

Avbytare gäller här alla nivåer och inte som i fotboll där de högre div. tillämpar ersättare. "Bandybyte" är ju ett begrepp som är allmänt känt för spelarbyten i de lägre fotbollsdivisionerna där man, som alla vet, får byta in samma spelare flera gånger. Men så har det inte alltid varit.

Att sparka eller klappa till ett föremål med ett tillhygge så att det flyger iväg är knappast något som varit främmande för någon människoart sedan flera hundra tusen år tillbaka. Man var säkert väldigt road av det många gånger utan att det för den skull utvecklades till tävling. Dock finns tydliga arkeologiska spår sedan mer än 4000 år tillbaka att bandy har mycket gamla anor. Visserligen inte på is och med skridskor på fötterna, men med böjd klubba och ett föremål liknande boll att klappa till.

Sport är ett modernt begrepp, men att tävla är väldigt mycket äldre. Då hamnar vi i medeltiden men egentligen flera tusen år tillbaka i tiden. Tävlingar inom ramen för det sportsliga begreppet har dock det gemensamt att man tillämpat ett regelverk och dessa har varit många och varierande i alla idrotter tills dess

Landslaget 1925. "Sleven" målvakt

man kom överens om nationella förbundsregler och sedermera internationella förbundsregler. Därefter kunde landskamper arrangeras.

Bandy är starkt koncentrerat till de nordiska länderna och Ryssland samt några fler forna sovjetstater.

Den moderna bandyn har sitt ursprung i England under mitten av 1800-talet. Den första reguljära bandymatchen spelades 1875, "Hockey on ice" som det kallades.

Regler var ofta lokala men 1891 kom man överens om gemensamma regler då man grundade National Bandy Association – Englands Riksorganisation för bandy. Sporten spreds därifrån ut i Europa till Nederländerna, Schweiz, Österrike, Ungern och nådde Norden och Sverige redan 1895 via greve Clarence von Rosen, en hög militär som var förgrundsgestalt inom svensk idrottsrörelse. Bandy togs upp på programmet i de första Nordiska spelen 1901 och SM har spelats sedan 1907. Svenska Bandyförbundet bildades 1925 och valdes samma år in i RF.

Medan sporten från början var koncentrerad till framför allt Stockholm och Uppsala och spelades av officerare och akademiker, har den under 1900-talets gång spridit sig över landet och till alla samhällsgrupper.

IFK Uppsala

I Uppland är det framför allt 126-åriga IFK Uppsala som varit förgrundsförening för bandyn. Föreningen har mellan åren 1907 – 1934 spelat 14 finaler varav 12 resulterat i SM-guld.

Under två år 1918 och 1921 var det klart att SM-guldet skulle hamna i Uppsala innan finalerna ens var spelade. IFK Uppsalas finalmotståndare var nämligen IK Sirius. Båda finalerna slutade oavgjorda 2-2 och avgjordes senare via omspel då lagen vann varsin final.

Svenska Mästare 1920

IFK Uppsala i ej nämnd ordning

*Sven Säfwenber*g, *Axel Ulfsjö*ö,
Seth Howander, *Einar Lindqvist*,
Ruben Carlsson, *Sune Almkvist*,
Louis Woodzack, *Adrian Brolin*,
Seth Månsson, *Bertil Bohlin*,
Seth Marell.

Boll eller trätrissa, liknande en puck, användes lite varierande i början men 1905 bestämde man att det var med boll man skulle spela och matcher spelades i början på sjö-is, eller som i Uppsala, på "Fyr-is". Risken att "plurra" vid riskfull temperatur närmare vårkanten var stor och snart började man istället spola is på landbacken.

I bandy kan det gå hett till och spelarna kan behöva svalka av sig. Alla klarade sig bortsett från en å annan kallsup. Plats Storsjön.

Åtta gånger har SM-finalerna spelats där risken att "plurra" fanns. I fem av dessa finaler fanns IFK Uppsala – utan att plurra.

En enda gång har finalen spelats på en å och det var inte Fyr-is, utan på Gavleån 1907. Alltså den första SM-finalen och som IFK Uppsala vann och det var mot hemmalaget IFK Gävle.

Att SM-finalerna i bandy ska vara på Studenternas IP är det en övervägande majoritet för inom bandyvärlden. Det lär vi återkomma till i något nummer.

"Studan" har gästats av SM-finaler under sammanlagt 29 år för herrarna och 24 år för damerna.

Många finaler har spelats på isar inom stockholmsregionen, men är sedan några år tillbaka där finalerna hör hemma – i Uppsala på "Studan" och risken att "plurra" är noll. Studan är från 1909 men dess första isarena invigdes först 1962.

IK Sirius

*Det var en kväll när solen sakta dalat,
och lämnat ljus och värme i vart sinn.
När klubbens stiftare som varmt och eldigt talat,
med hänförd stämning vigde klubben in.*

Svartbäcksklubben var därmed bildad men man hade inte beslutat om namnet i början.

IK Sirius som bildades 1907, samma år som första bandy-SM och då IFK Uppsala tog sitt första SM-guld, har sedermera tagit över stafettpinnen som Upplands ledande bandyklubb och kan ståta med 10 SM-finaler. Redan 1918 tog man ett silver och 1921 var det dags för Sirius första SM-guld och direkt följde man upp detta 1922 med ytterligare ett guld. 1926 och 1928 blev det silver. Men storhetstiden för IK Sirius är först under 60-talet då man var finallag 5 gånger och vann SM-guld 3 gånger.

Svenska mästararna från Sirius föräddades av sina finalmotståndare från Edsbyn var sin pinnstol som minne av matchen och passade på att provsitta dem redan inne på Stadionisen. Fr.v. lagledaren Erik "Fiskarn" Eriksson, målvaktsreserven Bo Ekström, Rolf Lindbom, Bo Hawée, Jarl Wahlberg, Carl-Eric Askelöf, Ove Eidhagen, Gunnar Åberg, Stenåke Walltin, Lars Jonsson, Tore Wikner, Rolf Larsson, Göran Andersson, Ulf Fredin, och Sigge Parling.

Uffe Fredin
höjer trofén
1966

Sirius sent
20-tal
Kepsarna
ligger på
målburen

Skutskärs IF

Skutskärs IF är ytterligare en anrik Uppländsk klubb som redan 1919 tog upp bandy i sitt program. Herrarna i 106-åriga Skutskärs IF var i final fem gånger. Silver 1937 och 1942, Svenska Mästare 1944 och 1959 samt ytterligare ett silver 1964. Det senare guldåret med ett svåröverträffat publikrekord på Stockholms stadion med 28.848 åskådare som höll i sig ända fram till 2013 men slogs i SM-finalen mellan Hammarby – Sandviken med 38.474 åskådare.

1959 års svenska mästare, Skutskärs IF. Stående fr.v. Thure Malmskär, Hans "Stöveln" Öberg, Per-Olof Wallin, Sture Henriksson, Rune Kock, Boive Åkerlind, Curt Berg, lagledaren Bertil Bergkvist och Stig Johannesson. Knästående fr.v. Sören Andersson, Wilmar Trogen, Sven Karlsson, Bo Nilsson, Kjell Hemlin och Sture Strand.

Keps

en huvudbonad som blivit känd tack vare bandyn och under många år innan toppluvan och/eller hjälmen tog över bandyspelarnas hjässor, var kepsen det enda huvudskyddet som skyddade bandyspelarnas värdefulla skallar. Ofta var kepsarna stoppade med någon form av fyllning, typ bolster för att skydda lite bättre, ett sätt att förena nytta med skönhet. För sköna att se på var dom bandyspelarna när dom under kepsens storhetstid gled omkring på Sveriges alla nyspolade isar. 1966 blev det hjälmtvång för samliga spelare.

Domare

En *idrottsterm*. Domaren ska inte avgöra bandymatcherna. Domaren är en populär figur ... om han dömer som vi vill. Gör han inte det! *Då är han en j**** idiot, som endast har fiskekort, som borde uppsöka en optiker, som kan få besök av Pelle Fosshaug.*

(om domare ur bandylexikon (josephzohn.se))

Skutskärs allsvenska damer är inte långt efter herrarna i framgångar. Svenska Mästare 2018 och SM-silver både 2019 och 2020. SM för damlag startade först 1973 så de är snart ifatt herrarna som i så många andra idrotter.

Till säsongen 2016/2017 beslutar föreningen att på nytt starta upp den damverksamhet som legat vilande i ett tiotal år. Stommen i damlaget utgörs av spelare med Skutskär som moderklubb och laget spelar första säsongen i landets näst högsta serie och krossar allt motstånd. Laget tappade inte en enda poäng på hela säsongen och avancerar till Elitserien.

2017/2018 blir damlagets första säsong i högsta serien. Premiären i Lidköping spelades inför 1055 åskådare och slutade med vinst 9-0. Säsongens sista match spelades den 17 mars på Studenternas IP i Uppsala. SM-final mot AIK inför 5198 åskådare, vilket var nytt publikrekord för damfinalerna. Skutskär vinner finalen med 3-2 och klubbens tredje SM-guld genom tiderna var säkrat. Finalen 2018 följdes upp av finaler även 2019 och 2020, men båda gångerna blev det förlust mot Västerås SK med små marginaler. Vid finalen 2019 slogs på nytt publikrekordet för dambandy i Sverige med 6 478 åskådare.

Som en följd av damernas framgångar har klubben numera en stor ungdomsverksamhet, framförallt på flicksidan. För första gången på två decennier har Skutskärs IF flicklag i seriespel och förhoppningsvis kommer dessa tjejer att kunna ta klivet upp i damlaget på sikt.

Bandyspelande damer är mycket äldre än de flesta har en aning om.

Kvinnor och män spelar bandy tillsammans på Fyrisåns is i början av 1900-talet. I bakgrunden ses gårdsbebyggelsen i kvarteret Lindormen i Svartbäcken.

Kvarteret Lindormen är mellan Fyrisån och Svartbäcksgatan, och på Fyr-isen är platsen mellan Haglunds bro och Järnbron, där den numera är placerad. Här är det spontanbandy, men dambandy matcher förekom mycket tidigt.

Nedan en landskamp mellan Finland och Sverige 1926.

Kronprinsessans Hockeyklubb 1917

Kronprinsessans Hockeyklubb bildades 1908 av kronprinsessan Margaretha som är någon av spelarna här på bilden

Bandysporten har alltid varit damernas riddare. Medan fotbollen och ishockeyn kom igång sent med tävlingsverksamhet för kvinnor var bandysporten tidigt ute. Redan 1908 bildades Kronprinsessan Margarethas Hockeyklubb - Margaretha var första gemål till dåvarande kronprinsen Gustaf Adolf. Alltså nuvarande kungens farmor.

Damerna höll till en början till på Nybrovikens is i Stockholm. En klassiker kring förförä sekelskiftet som nu, nådens år 2008, vägrar att frysa till. När landisbanor började spolas upp blev det spel på dåvarande Idrottsparken i Stockholm, därefter på Stadion (från 1913). Damerna spelade i kjol och oftast med en pälshatt på huvudet. Men det handlade bara om interna matcher, inga tävlingsmatcher.

Omkring 1915 spred sig dambandy till flera städer utanför Stockholm, Uppsala, Linköping och Västerås.

Den stora entusiasten efter den "kungliga epoken" var Elsa Sundberg i Stockholm. Hon bildade först Stockholms Kvinnliga Bandyklubb och därefter (1929) en damsektion i IK Göta, en klubb som totalt dominerade herrbandyn på 1920-talet. Under Elsas ledning var det främst friidrottande flickor som spelade bandy på vintern.

Seriebandy på 40-talet

På 1940-talet började det spelas seriebandy för damer i Stockholm. Det var från början fyra lag som på söndagarna spelade matcher tidig morgon i Vasaparken. Lagen var IK Göta, nu med Ann Elefalk som eldsjäl, vidare Djurgården med Ann Dettner som lagets allt-i-allo, Artemis från Hjorthagen och GCI (nuvarande GIH). Där handlade det om flickor som studerade i Stockholm.

1946 var det premiär för ett internationellt utbyte på damsidan. Ett lag från Helsingfors kom på besök och mötte Stockholms stadslag. 1948 var det återbesök i Helsingfors. De här matcherna har emellanåt kallats för landskamper, men stadsmatcher är en mer korrekt beteckning.

Först 1980 var det landskampspremiär på riktigt. Sverige vann då över Finland med 14-3 i Kemi. Götas Lena Bäck svarade för tre premiärmål.

Matcherna i Vasaparken fortsatte långt in på 60-talet. Några nya lag tillkom inte, men däremot började det spelas flickbandy i flera skolor.

Premiär för dam-SM

1969 blev Ann Elefalk damkonsulent i Svenska Bandyförbundet och då började det hända saker. Ann innehade den posten i hela 22 år. Hon åkte runt i skolorna i landet och propagerade för dambandy. Snart blev det seriespel på riksplanet. 1971 vann Anns lag IK Göta den första, inofficiella, SM-finalen över Katrineholm med 3-0. 1972 hade damallsvenskan premiär. Och 1973 vann Göta den första officiella SM-finalen. Även nu var Katrineholm motståndare. Götaiterna vann med 9-6.

IK Göta dominerade länge dambandyn i landet. Åren 1973-83 vann Göta hela 8 SM på 10 finaler. Men precis som på herrsidan på 40-talet tog även Götas dominans på damsidan slut. Klubben fick rekryteringsproblem, gick ihop med Hammarby (2001). Men redan 2004 upphörde den fusionen och laget lades ner.

2004 fick dambandyn en riktig internationell spridning. Då avgjordes tidernas första VM i sporten. Turneringen spelades i Finland och Sverige segrade. Sen dess har det spelats ytterligare två dam-VM, 2006 i USA och 2007 i Ungern, båda gångerna med Sverige som segrare. Snart är det dags för damernas fjärde VM-turnering, nu i Dalarna.

Svenska bandyförbundet 2008

Uppländsk dambandy

I Uppland har vi i dagsläget Skutskär i Elitserien. I Allsvenskan har vi Uppsala BoIS och Uppsala dam. I Flickallsvenskan 17 år finns Uppsala BoIS. Men längre tillbaka har det varit ett flertal klubbar som haft dambandy. T.ex. Bälinge IF's damfotbollslag började med bandy och tog upp fotboll bara som en sommaraktivitet. SK Iron spelade länge med ett dambandylag.

Einar "Ejnar" Ask

Risker inom bandy är att ofrivilligt nicka bollen. Särskilt om skottet avlossats av superskytten Einar Ask, IFK Uppsala i början och mitten av 30-talet och sedermera Sandviken. Det var "Sleven" som värvade honom till Uppsala. Över 2000 mål gjorde han på 700 matcher. 22 år i landslagsdräkten.

De finska bandyspelarna kallade honom "*Einari Kauhistuttava*", vilket lär betyda "Einar den förskräcklige".

Anekdoter kan vara intressanta och underhållande. Här är en om Einar Ask under 50-talet berättad av Ulf Ivar Nilsson gällande målvakten Yngve "Yppe" Palmqvist.

– Einar Ask var 20 år äldre än jag och betraktades närmast som livsfarlig. Men jag var ung och ivrig och hade inte förstånd att vara rädd. Då ska ni veta att det fanns andra målvakter som helt enkelt lämnade buren när Sandvikens fruktade skyttekung lade bollen på straffpunkten. Och det sägs att Edsbyns Lennart Ståhlberg fick ett par revben avskjutna när han 1949 lyckades stoppa ett skott från Einar Ask. Även måldomare och dumdristiga backar ska ha skadats ordentlig när de kommit i vägen för "Askens" artilleri.

Det speciella med denna legendariske bandyspelare var alltså att han sköt så himla hårt. Han hade en enorm kraft i handlederna och det berättas att han testade nya klubbor genom att vifta med dem i luften. Fanns det minsta lilla spricka i virket så brast de direkt.

Jag har också läst på internet att ett skott från Einar Ask kunde borra sig igenom telefonkatalogens Stockholmsdel på 568 sidor plus två hårda pärmar. Där går kanske gränsen mellan dikt och verklighet, men säker kan man ju inte vara.

Einars första skridskor var ett par omaka så kallade spiskrokar med en massa snören och mojänger, och första bandyklubban tillverkades av en krokig enbuske.

1931 värvades Einar Ask och några klubbkamrater från Forsbacka till IFK Uppsala av den legendariske bandymålvakten Sven "Sleven" Säfwenbergs. Uppsala hade just ramlat ner i division II och satsade nu hårt på att komma tillbaka som topplag. Och det lyckades man verkligen med – till stor del tack vare nyförvärvet Ask som redan första säsongen dundrade in 42 mål.

Uppsala vann serien och flyttades upp i högsta divisionen. Målkalaset fortsatte och laget gick till raka vägen till SM-final.

Där mötte man Karlstad-Göta som utklassades med hela 11–1, bandyhistoriens hittills största finalseger.

Den kombinerade målvakten och lagledaren "Sleven" Säfwenberg startade senare en bandybollsfabrik i Gävle, men redan vid den här tiden var verksamheten i full gång i Uppsala. Einar Ask och flera andra spelare var anställda vid den lilla fabriken och satt och knöt lackröda nystan hela dagarna för en tämligen blygsam lön.

Ur Fan-klubben Einar Ask-sällskapets lista på händelser:

Hos svärföräldrarna i Bäck i Valbo tränade Einar skott mot vagnslidret så att det måste målas om årligen. Men det gjorde inget eftersom Einar och bandy var så trevliga saker.

"Lock-Erik" Eriksson och Gösta "Brandis" Johansson parkerade sent en kväll den gröna välkända SAIK-bussen 1 km från Asks bostad i Forsbacka och smög sedan genom snåren så att ingen Forsbackabo skulle upptäcka dem. Denna värvning debatterades livligt. Insändare i lokalpressen kallade det bland annat "ljusskygga metoder".

Otaliga mål från Einars klubba blev aldrig godkända på grund av att de hårda projektilerna studsade ut från målburarna som saknade droppnät. Ingen hann uppfatta att bollen var inne.

Mot Sundbyberg på Örtavallan 1938 sköt Einar ett jätteskott i mål så att målvaktskepsen följde med in i buren. Vid nästa anfall vände målvakten ryggen till, fick oturligt nog den glödheta kulan i nacken och stöp som en klubbad oxe in i målet. Bollen gick till hörna men reservmålvakten vägrade ställa sig i målet. Efter en stunds palaver lovade Einar att hålla igen på krutet. Den tillkivicknade målvakten ställde sig i målet igen.

Edsbyns målvakt Lennart Ståhlberg fick 1949 ett par revben avskjutna av EA. I nästa matchomgång lämnade Brobergs målvakt frivilligt sin plats när SAIK fick straff.

Mot Finland 1938 i Viborg (4-3 till Sverige) träffade ett Askskott en finsk klubba som totalt splittrades. Folk påstod att det var det hårdaste skott som avlossats i Viborg sedan 1809 och den berömda Viborgska smällen. Men så påminde också de finska bollarna om stumma träklot.

En back från Edsbyn fick ett stenhårt skott på låret så att han svimmade. Även en back från Södra BK svimmade av en Askkanon vid hörna.

Bandyn i Enköping startade 1919, då ESK bjöd in Västerås IK för match utan att ha haft en enda träning. Västeråsarna vann med 21-7.

Bandy har aldrig varit någon stor sport i Enköping, men två säsonger 1957/58 och 1958/59 blev det ett större intresse med över 500 åskådare vid flera matcher på Enavallen.

Den förstnämnda säsongen gick ESK obesegrade genom div III med sju segrar och två oavgjorda matcher. I div II Östra tippades ESK bli strykpojke. Men ett sammansvetsat ESK-lag ville något annat. Målvakten Per-Åke "Putte" Wigh, storspelade och hade en rad åkstarka spelare framför sig i Hasse Ahlin, Rolf Rönngren, Arne Speiner och Lasse Pettersson (senare Rydlo). I avslutningsmatchen besegrades Swithiod med 10-0 och ESK hamnade på femte plats i tiolagsserien.

Året efter gav ett mild väder. ESK-arna kunde inte träna på is och hamnade sist med bara tre poäng. Det var början till slutet för ESK bandy, som lades ned 1965.

1970 startade man igen och har fortsatt sedan dess, men nu på motionsnivå. De flesta spelarna har varit "pensionerade" fotbollsspelare och ishockeyspelare, och nästan alla hemmamatcher har spelats i Uppsala.

ESK's bandyteam vid DM-match mot Sirius 1947

Stående f.v. Harald Peimer, lagledare Hasse Taxén, Thord Käck, Sune Eriksson, Gösta Eriksson, Bernt Jonsson, Erik Johansson. Knästående Olle Forsberg, Hjalmar Thorsén, Lennart Lundgren, Oskar Ekroth, Olle Schöön.

UNIK BK

Uppsala-Näs IK, i folkmun kallad UNIK, bildades en sommardag vid Södergård 1947 i Uppsala-Näs socken strax söder om Uppsala.

Bandy startades 1948 men efter några år fick vila tills den återupptogs 1957 då den åter fick fart och har sedan fortsatt med framgång.

Uppsala-Näs IK grundades 1947 strax söder om Uppsala tätort. Klubben flyttade 1974 inom stadsgränsen och är en alliansförening och består idag av 4 st fristående föreningar, varav UNIK BK är den som bedriver bandyverksamhet vid Studenternas IP och Gränby.

UNIK har sedan debuten i Allsvenskan 2007 etablerat sig som Upplands främsta förening näst Sirius. Laget har spelat i Allsvenskan 2007/08-2008/09, 2011/12-2017/18 och sedan 2019/2020. Som bäst har Unik nått en tredjeplats (säsongen 2015/2016).

Bandy har varit, och är fortfarande, en mycket stor sport i Uppland med Uppsala som "Bulls eye".

Några bandyföreningar är här omnämnda men det finns och har funnits många fler inom Uppland. Somliga har bytt namn efter sammanslagningar, andra lever vidare fast utan bandy. Här listar vi i bokstavsordning de flesta för att understryka hur stor bandysporten är och har varit här sedan slutet av 1800-talet.

Almtuna IS	Gryta BK	Rasbo IK	Tierps IF
Bergshamra SK	IF Vesta	Rosersbers IK	Uppsala BoIS
BK Vargarna	IF VP	Rånäs IF	Uppsala Näs IK
Blidö IF	IFK Uppsala	Sigtuna IF	Uppsala Studenters IF
Bälinge IF	IK Sirius	SK Iron	Upsala IF
Börje SK	IK Väster	SK Servia	Vätö IF
Danmarks IF	Knivsta IK	SK Vide	Wattholma IF
Dannemora IF	Lagunda AIK	SK Wigör	Wettershaga Golf
Enköpings IS	Lindsbergsklubben	Skutskärs IF	Älvkarleby IK
Enköpings SK	Läbyvads IF	Spillersboda IF	Ärentuna SK
Estuna IF	Litslena IF	Stoke BK	
Funbo IF	Morgongåva SK	Stäppens IF	
Gamla Uppsala SK	Märsta IK	Sunnersta AIF	
GH Bandy IF	Norrtälje BK	Söderfors Golf	
Golf Kåre	Norrtälje bandyören.	Tensta Golf	

Nyårsdagen, var förr den klassiska startdagen för bandyns seriespel. Då vandrade det bakfulla folket iförda lovikkavantar, stickad luva, raggsockor och pjäxor och med den välpackade bandyportföljen, förväntansfullt till bandybanorna runt om i det avlånga bandylandet Sverige. Klassisk matchstart var självklart 13.15 ...

"Heja grabbar friskt humör, det är det som susen gör, heja, heja, heja ..."

BANDYPORTFÖLJEN

En klassiker som hade sin höjdpunkt på 40/50-talet, men numera förbjuds på vissa håll. Argumentet är sällan att "förstärkt" kaffe i termos förekommer eftersom det är ett känsligt ämne. Ovanstående bild beskriver i all sin tydlighet portföljens tillkomst. Nej, snarare argumenteras med vad annat portföljen skulle kunna innehålla.

Inomhusarenor är ett annat argument där värme inte skulle behöva tillföras via portföljen. Bortsett från argumenten så är bandyportföljen en kulturbärare. Eller det kanske snarare är bandyentusiasten som bär på kulturen.

Klassikerns ättlingar. **Guldportföljen**, är ett pris till bästa spelare i elitserien och magasinet **Bandyportföljen** kommer ut digitalt numera, men från 2013 - 2018 fanns den i tryckt upplaga. **Svenska Portföljförbundet** finns på facebook.

IF Vesta

är en av flera anrika föreningar med över 100 år på nacken och som haft bandy på programmet i många decennier. Klubben bildades 1911 och redan 1926 kom höjdpunkten med SM-semifinal. 1947 blev Vesta ett allsvenskt lag och har spelat 11 säsonger i högsta serien.

IF VP

tidigare IF Vindhemspojkarna från 1963. Ett f.d. allsvenskt bandylag som under 90-talet fightades med Sirius om att vara bästa bandyklubben i Uppsala. Bandyen är numera nedlagd.

Läbyvads IF

+

Lindsbergsklubben

=

En förening sammanslagen av två äldre föreningar från mitten av 40-talet. Nu med omfattande ungdomsverksamhet varav flickbandyn är bland de största i Sverige.

Uppsala BoIS damer spelar i Allsvenskan och herrarna i Div 1.

SIRIUSKLUBBAN

En bandyklubba från Uppsala och J W Nilssons Vagn- & Karosfabrik

Redan 1919 hade tillverkningen av karosser utvidgats till att även omfatta bandyklubbor av märket "Sirius-klubban". Varumärket "Sirius-klubban" inregistrerades dock först 1933. Det var sonen Sven Wilhelm Nilsson, som tog in den tillverkningen i firman. Sven gillade inte de bandyklubbor han fick använda. Han tyckte att de var för klumpiga och hade dålig svikt. Då materialet i karosseritillverkningen i fabriken var trä började Sven att på egen hand experimentera med att tillverka bandyklubbor. "Sirius-klubban" blev också en stor framgång för företaget. Pappa J W Nilsson var – åtminstone till en början – måttligt intresserad av sonens vurm för att tillverka bandyklubbor. Men vartefter efterfrågan på bandy- och ishockeyklubbor av märket "Sirius" ökade, tilltog faderns intresse för klubb tillverkningen.

Efterfrågan blev efter några år så stor att firman under några år var världsledande på bandyklubbor. Produktionskapaciteten låg då stadigt på 130 000 bandyklubbor per år. Omsättningen i företaget ökade starkt från 213 000 kr 1944 till drygt 1,3 miljoner kr 1964. Företaget hade då en relativt stor export - inte minst till Sovjetunionen.

I samband med VM-turneringen i bandy 1957 berättade sovjetledarna att de hade konstruerat en ny bandyklubba av nordisk modell; en bandyklubba, som de lovprisade och som de sade var något utöver det allra bästa. När sedan en svensk funktionär tog hand om en sådan "lovprisad" om än sönderslagen bandyklubba rev han också bort skyddstejpen. Det visade sig då att den "nykonstruerade" och "lovprisade" bandyklubban var en "Sirius-klubba" tillverkad av J W Nilssons Vagn- & Karosfabrik i Uppsala. Upptäckten väckte inte enbart stor uppmärksamhet utan också stor munterhet i hela "bandyvärlden", som 1957 var betydligt större än idag.

I mitten av 1960-talet såldes företaget till Norrbottens Sportartikelfabrik i Boden dit också tillverkningen flyttades. Fabriksbyggnaderna revs i slutet av 1960-talet.

”Sleven” – bandyns ende bragdmedaljör

På en hylla i ett privat litet bandymuseum i Uppsala ligger Sven ”Sleven” Säfvenbergs skridskor med skenor fastskruvade i ett par kängor. Sleven är en av den svenska bandyhistoriens mest minnesvärda profiler. Detta trots att hans långa elitkarriär ligger så långt tillbaka som 1914-1934.

Sleven var målvakt och är den enda bandyspelare som fått Svenska Dagbladets guldmedalj, efter att hans klubb IFK Uppsala slagit Karlstads-Göta med 11-1 i SM-finalen 1933.

Kan man verkligen få bragdguldet efter ett SM-guld? Idag tycker vi det är mycket märkligt. Men för det första var bandy en mycket viktigare sport då än idag. Och för det andra fanns en lång bakgrundshistoria.

IFK Uppsala var i början på seklet Sveriges främsta bandyklubb och hade vunnit SM-guld fyra gånger innan Sleven blev ordinarie i A-laget 1914. Med Slevens storspel i målet vann IFK nu hela sex raka SM-guld, till och med 1920.

Men sedan började det gå sämre. Sleven skriver i sina memoarer från 1936 att IFK spelade med samma lag hela tiden, och när konkurrenterna hittade nya unga stjärnor blev IFK:s spelare för gamla. Under 20-talet hamnade IFK allt längre ned i tabellen och 1931 bar det sig inte bättre än att man åkte ur högsta serien.

Då tog Sleven över som ansvarig i klubben, trots att han fortfarande spelade. Han hittade nya unga spelare och skapade ett nytt lag. Efter bara en säsong var laget tillbaka i högsta serien och väl där blev det direkt SM-final och alltså seger med 11-1.

Det var Slevens arbete på och utanför plan, som belönades av Svenska Dagbladets bragdjury.

Svenska Dagbladet tidigare sportchef Sune Sylvén skriver i boken "Bragdguldet" att juryn "den här gången avvek från huvudlinjen att bara bedöma det gångna året. I själva verket belönades ett långt och berömvärt ledarskap."

Sleven blev också landslagsman och spelade 15 gånger för Sverige, vilket låter lite. Men på den tiden var det sällan mer än en landskamp per säsong. Han blev bandyns första "stora grabb".

Det märkligaste är kanske att han spelade en ishockeylandskamp, vid EM 1921, och blev Europamästare.

"25 år i buren" heter Slevens självbiografi och börjar med några fantastiska meningar: "Den 21 maj 1898 såg jag dagens ljus för första gången. Denna för mig ganska viktiga händelse inträffade på Svartbäcksgatan 2 i Uppsala. Jag var den yngsta i en syskontrio, som så småningom växte ut till en oktett".

Han var son till grosshandlaren CA Säfvenberg och hans hustru Mimmie. Han fick en uppfostran utan stora krav, men berättar i memoarerna ändå om att han som 16-åring arbetade som springpojke i en speceriaffär. "Där hade jag för 5 kronor i veckan fullt upp att göra från 7 på morgonen till 7 på kvällen".

Då hade Sleven sedan länge fastnat för idrott och sysslade med allmän idrott (som nu kallas friidrott), simning, fotboll, bandy och segling. Totalt efterlämnade han över 500 priser i alla dessa sporter.

Bandyn blev hans favoritsport, men eftersom säsongen på den här tiden bara var ett par månader hann han med mycket annat. Och inte bara idrott. Han var mycket mångsidig och tillbringade flera månader om året utomlands med både

nöjesresor och arbete. Han blev bekant med den tidens idrottskändisar som Fotbollförbundets ordförande Anton Johansson och Idrottsbladet ägare Torsten Tegnér.

Han bodde i Prag och Berlin och andra städer på kontinenten under långa perioder. När han var utomlands skrev han om idrott i flera tidningar, bl.a. Dagens Nyheter.

1916 var Sleven i Berlin, när bandysäsongen startade. IFK Uppsala förlorade den första matchen mot Hammarby med 7-3 och Sleven telegraferade att han kunde komma hem om klubben betalade resan. Men IFK sade nej och Sleven funderade på att helt sluta spela.

”En annan svensk klubb erbjöd sig att betala min hemresa samt dessutom lägga en summa emellan. Jag låg sömnlös och grubblade, men tackade nej. Men jag kunde inte stanna i Berlin. Jag lyckades låna ihop respengar, och så stack jag hem till gamla kära Uppsala och Kamraterna igen.

Den resan ångrar jag aldrig, ty den blev den betydelsefullaste och lyckligaste jag någonsin gjort. På den resan träffade jag nämligen den kvinna, som senare skulle bli min hustru. Det var kärlek vid första ögonkastet.”

Kvinnan han gifte sig med hette Greta Charlotta Yström.

Några år senare beslutade sig Sleven för att slå sig till ro, och siktade på att bli sporthandlare. Han gick Påhlmans handelsinstitut i Stockholm, och fick sedan jobb i en sportaffär i Gävle.

Efter att Sleven blivit upprörd över de dåliga bandybollarna beslöt han att tillverka egna. Han blev bollfabrikör och tillverkade under många år de bollar som användes i alla serier.

Trots detta gick firman inte alltid så bra, och på det nämnda museet i Uppsala finns ett brev, där Sleven frågar ägaren av Upsala Färghandel, lagkamraten i IFK Uppsala Einar Lindqvist, om han kan låna honom pengar för att betala en skuld på 7 000 kr.

Sven "Sleven" Säfvenberg går också till historien för sin vidskeplighet och speciella vanor – eller ovanor. Han ärvde sin mössa och sina benskydd från sin företrädare i målet i IFK Uppsala, och dessa hängde med i alla år. Det gällde också den grå luggslitna ylletröja han spelade i. Mössan hade han alltid på sig när han kom till matcherna, under matcherna och när han åkte hem. Han vägrade att ta av sig den, då var han säker på att laget skulle förlora.

Vid en match i Helsingfors gick riksmarskalken, general Mannerheim, runt och hälsade före matchen. Men inte ens då tog Sleven av sig mössan. Men han klarade sig genom att göra honnör.

Sleven skriver i sin bok om utrustningen:

"Man har många gånger frågat mig varför jag aldrig använder rörskridskor, och jag har alltid svarat att man naturligtvis ska använda de bästa tills bud stående hjälpmedlen. Ett faktum är emellertid att vanliga skridskor medgiva betydligt större rörlighet än rör."

Benskydden ska sluta strax under knät och icke 1-1,5 dm ovanför, som de flesta målvakter vill mena. I stället använder man tjocka knäskydd av filt, som man applicerar under strumpan.

Handskarna ska vara så tunna som möjligt och så stora att skinnet icke stramar inne i handen då bollarna lätt studsar.”

Sleven Säfvenberg levde och dog för bandyn. Han var bara 51 år gammal när han 1950 segnade ned och avled under en match i Gävle mellan Forsbacka och Selånger.

Fotnot: Slevens klubbkamrat Einar Lindqvist var son till Hilmer som startade Upsala färghandel 1908. Tredje generationens Lindqvist, Lars-Olof, skapade sedan det lilla bandymuseet med en hel del spännande saker från 1900-talets första hälft. Johan Lindqvist, som är fjärde generationens ägare och som precis ska gå i pension, vet inte vad han ska göra med museet.

- Vi får försöka placera sakerna på andra museer. Det viktigaste är att de inte försvinner, säger han.

Kanske finns det någon i Upplands Idrottshistoriska Förening som har några tips.

Mats Taxén

Einar Lindqvist – Landslagsspelare i Bandy, Ishockey och Fotboll

Einar Lindqvist, stor grabb nr 7, en av våra största inom bandyn. I idrottsliga sammanhang var han mer känd som ”Linkan” eller ”Finndödaren”. Han var på sin tid en av Sveriges mest framstående bandyspelare.

Han kämpade i Uppsalakamraternas bandy-lag och deltog i åtta bandylandskamper. Till meritlistan kunde han även räkna sju SM-segrar. I övrigt ingick han i Sveriges allra första ishockeylandslag, som spelade sin första match i olympiaden i Antwerpen 1920. Till laget uttogs landets bästa bandyspelare och enligt, vad historien förtäljer, fick bandyspelarna sin första kontakt med

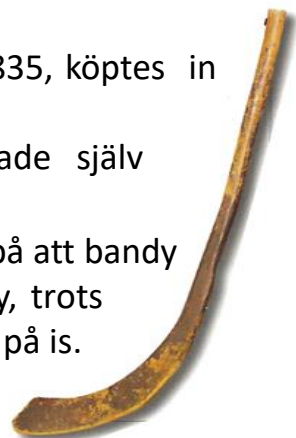
ishockeyklubbor strax före avresan till Antwerpen. För att vänja sig med klubborna fick spelarna öva i korridorerna på Stockholms stadion.

Final: Kanada - Sverige 12 – 1.

Världens äldsta ishockeyklubba , handsnidad av lönträ 1835, köptes in av Canadian Museum of History för 2 miljoner kr.

Säljaren som hade klubban på väggen i sin frisersalong, hade själv betalat 6200 kr för den år 2008.

Att klubban mer liknar en bandyklubba kan sannolikt bero på att bandy är en något äldre sport med fastställda regler än ishockey, trots att de historiskt har samma flerhundraåriga anor. Dock inte på is.

Einar deltog i den första ishockeymatchen på svensk mark, då IFK Uppsala besegrar det tyska mästerskapslaget Berliner Schlittschuh-Club med 4 – 1 inför 2022 åskådare på Stockholms stadion 1921. Vid EM i ishockey samma år vinner Sverige, med Einar Lindqvist i laget, sitt första EM-guld genom en vinst över Tjeckoslovakien med 7 – 4 på Stockholms stadion.

Fina ord i UNT 1921 om Linkan:

”Inför 4-5000 entusiastiskt och vilt hejande åskådare tog Sverige igår afton en lysande revanche för det olympiska ishockeyneder-laget mot Tjeckoslovakien. Följande uppsalaspelare buro de blågula färgerna: ”Sleven” Säfwenberg och ”Linkan” Lindqvist.”

Vidare stod det; ”så råkade Lindqvist gå lite hårdhänt till väga vid en hotande situation nere hos Säfwenberg, fick stå i skamvrån ett par minuter och se på hur tjeckerna begagnade sig av hans frånvaro till att två gånger överlista det gula försvaret och förpassa pucken bakom Säfwenberg.” ”Lindqvist spelade

första fiolen och var lagets främsta stöttepinne, snabb och säker som alltid och utrustad med en massiv kraft som trotsade de hetblodiga tjeckernas ursinnigaste anlopp. Mr. Le Mat förklarade efter matchen att svenska laget nu spelade dubbelt så bra som i Antwerpen i fjol. Men om inte Lindqvist varit med så vet ingen hur det hade gått, sa tjeckernas vänsterback, Kada”

Ur lustigkurrarnas idrottslexicon

Badkarsbandy, är den riktiga bandyns lillebror och kallas ibland även ishockey. Badkarsbandy spelas inomhus i ett litet is-badkar kallad rink. Förr i tiden, på "den gamla goda tiden", spelades även denna form av bandy utomhus och då betraktades den som idrott. På denna, den goda tiden, fick badkarsbandyn även stort utrymme i litteraturen och ett litet i radio.

Varför inte varva med lite fotboll. Mest för att Einar Lindqvist fanns med även där.

I direkt anslutning till Grindstugans Vårdshus anlades successivt under 1890-talet Grindstugans idrottsplats. Inför landskampen i fotboll 1911 mot Finland behövde det svenska landslaget, som inte innehöll några uppsalaspelare, en träningsmatch. Det bestämdes, att IFK Uppsala, som på den tiden hade ett av Sveriges bättre fotbollslag med bl.a. tre SM-finaler på meritlistan, skulle stå för motståndet och att matchen skulle spelas på Grindstugans idrottsplats den 14 oktober. Inför matchen levererade Upsala Nya Tidning (UNT) en pessimistisk prognos: "Det gäller nu bara för Kamraterna i IFK Uppsala att kunna försvara sitt anseende och förlora med bibehållen ära, ty att vinna denna match är ej att tänka på".

När matchen var över stod uppsalalaget som vinnare. Landslaget förlorade med 5 – 2 och UNT tvingades i sitt måndagsnummer konstatera: "Denna med så stora förväntningar motsedda match blef en framgång för uppsalalaget som sent skall glömmas".

Den lika överraskande som stora segern över landslaget resulterade i en ny landslagsuttagning inför landskampen mot Finland. Tio spelare från IFK Uppsala fick det hedersamma uppdraget. IFK-målvakten, som skadade sig i matchen vid Grindstugan ersattes med en målvakt från Gävle.

Landskampen spelades i Helsingfors den 21 oktober, alltså en vecka efter "bomben" vid Grindstugan, och slutade med en 5 – 2 - seger för det blågula IFK Uppsalalandslaget.

Jan Hellgren, Seth Howander, Gunnar Plejel, Erik Bolin, Adrian Brolin, Hans Lindman, Einar Lindqvist, Karl Persson, Manne Lagerström och Rudolf Andersson var de spelare från IFK Uppsala som togs ut till att spela i fotbollslandslaget. Hade målvakten Gerhard Pettersson inte blivit skadad vid träningsmatchen på Grindstugans IP hade förmodligen även han blivit uttagen till landslagsspel.

Linkans legendariska lufa och Sleven i målet med sin lika legendariska mössa

Alla alster under 2021 som inte undertecknats är Leif Wahlström ansvarig för.

Här en resention av våra två nya ledamöter

Svante Brinkhagen Verksam i IK Sirius i olika positioner sedan 1972, d v s under hittills 49 år.

Sitter i Sirius Uppsalas (alliansmoderföreningens) styrelse, där han är både kassör och sekreterare. Är webbredaktör för hemsidan www.siriusuppsala.se samt sköter Facebooksidan IK Sirius Uppsala.

Är författare till "Siriusbibeln" – den 750-sidiga boken "Sirius - en vital del av Uppsala". Var under en dryg tioårsperiod revisor i Upplands Fotbollsförbund, samt under fem år ledamot av Svenska Fotbollförbundets Appellationsnämnd. Har också varit sekreterare i styrelsen för ViLirare for Friends.

Perra Hansson f.d. landslagsspelare U21/23, sedan allsvensk spelare i VSK och IK Sirius. Därefter tränare i Sirius herrlag samt Gideonsberg dam och 3 år i Bälinge dam. Tränare för GUSK herr i 3 år samt flera andra klubbar. Ass. trän. i Vaksala dam och IK Uppsala. F.d. ass. förbundskapten för damlandslaget och har tränat dem i 10 år. Talangutvecklare i SvFF och Riksinstruktör under 6 år. Har även varit idrottslärare. Nu som PRO-distriktets friskvårdsansvarige.